

Welkom in Kruisland

De Kruislandse ommetjes starten en eindigen op het plein vóór de ingang van de rooms-katholieke Heilige Georgiuskerk in het centrum van het dorp.

Ommetje Brandsche Beek: 7,3 kilometer
Ommetje Tuimelaarskreek: 3 kilometer
Ommetje Coupure: 5,6 of 9 kilometer

Op het kerkplein ontdek je het verhaal van 'Sint-Joris', waar de kerk naar genoemd is. Lees hier hoe hij de draak versloeg terwijl je uitrust voordat je aan je wandeling begint. Neem ook zeker een slokje water van het watertappunt om de smaak van Kruisland echt te pakken te krijgen. De ommetjes variëren in afstand van 3 tot 9 kilometer. Onderweg heb je alle gelegenheid om uit te rusten op één van de bankjes langs de route en te genieten van al het moois dat ons dorp te bieden heeft.

Hoe het begon

Voor de inpoldering was Kruisland speelveld van de zee. Het rijke landbouwgebied van nu, was toen een moeras met schorren en slikken dat met grote regelmaat onder water liep. Het zout dat hierdoor achterbleef in de bodem werd in de 13e eeuw een belangrijke bron van inkomsten.

De waarde van zout was toen namelijk even groot als dat van goud.

Tallose 'zoutzoekers' groeven de bodem verder en verder af, het zogenaamde darinkdelven. Hierdoor stroomde het zoute water nog gemakkelijker het gebied binnen. Veel van de beken die het gebied doorkruisten, liepen vol en maakten deel uit van het krekensstelsel dat steeds verder landinwaarts kwam te liggen. Pas toen het gebied waarin Kruisland (1487) ligt, ingepolderd werd, kreeg men de zee onder controle. Het krekensstelsel bleef voor een groot deel bewaard en kennen we nu als: de Cruislandse Krekens.

Het delven van de darink is al zeven eeuwen voorbij. Toch verwijzen namen van boerderijen, straten en in Kruisland zelfs een natuurspeeltuin naar die rijke historie.

Te diep voor een paard

In de eeuwen die volgden, raakte het turfzout haar waarde kwijt. De Tachtigjarige oorlog bracht Steenbergen zelfs aan de rand van de afgrond. De polders rond Kruisland dienden in die tijd als inundatiegebied. Wanneer de vijand in aantocht was, gingen de sluizen open en stroomde het gebied vol om de opmars richting de Hollandse gewesten te stuiten. De regel die daarbij gehanteerd werd, was

simpel: het water moest te diep zijn voor een paard, maar te ondiep voor een boot. De lange reeks fort en sluizen die van Grave tot Willemstad liep, kennen we nog altijd als 'de Zuiderwaterlinie'.

Ramp voor de boeren

De lange periode van oorlog en inundatie was een ramp voor boeren. Decennia lang stonden hun akkers onder water en ook daarna bleef de grond nog lang te drassig om er gewassen op te telen. De Kruislandse polders waren tot de 18e eeuw vooral ingericht als hooi- en grasland waar koeien op graasden.

Voedsel voor het volk

In de 18e eeuw plantten de boeren de eerste aardappelen in de Kruislandse klei. Een schot in de roos, want de zeeklei is de perfecte voedingsbodem voor dit volksvoedsel nummer één. Dat is nog steeds zo, al zijn nu met name de pootaardappelen een belangrijke vorm van akkerbouw. Ook de suikerbiet die in de 19e eeuw populair werd, is er een populair gewas.

Langs de oude Cruislandse krekens behield het landschap door de eeuwen haar oorspronkelijke uiterlijk met stukjes weiland, rietkragen en struweel.

gemeente Steenbergen

Wandelen in Steenbergen

9 km

5,6 km

Ommetje Coupure
lang en kort
Kruisland

gemeente Steenbergen

Buiten de Veste 1
4650 AA Steenbergen
14 0167
info@gemeente-steenbergen.nl

www.gemeente-steenbergen.nl

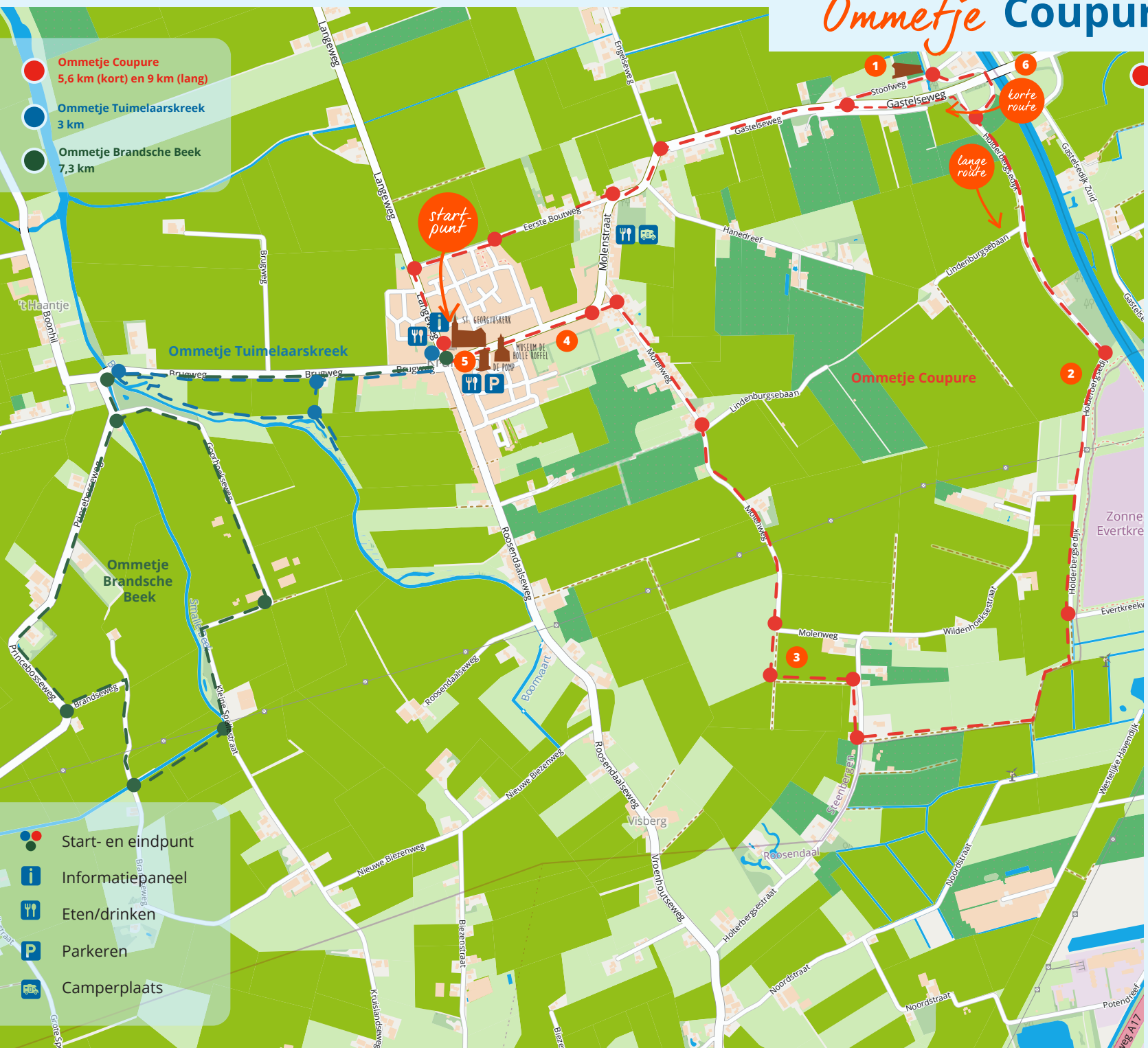
In samenwerking met

vormgeving en fotografie: Marly Mulders

cultuur en erfgoed | natuur | water

Ommetje Coupure

- Ommetje Coupure
5,6 km (kort) en 9 km (lang)
- Ommetje Tuimelaarskreek
3 km
- Ommetje Brandsche Beek
7,3 km

- Start- en eindpunt
- i Informatiepaneel
- 🍴 Eten/drinken
- P Parkeren
- 🚐 Camperplaats

Ommetje Coupure
De naam van dit ommetje is geïnspireerd op de gerestaureerde dijkdoorgang voor trams (een coupure) die je tijdens de wandeling passeert aan de Stooftweg. Je kunt lang of kort van deze route genieten want er zijn twee varianten: En korte(re) van 5,6 kilometer of een lange van 9 kilometer. Beide routes voeren over de dijken die boven de akkers uitsteken. Zij vertellen het verhaal van hardwerkende polderbewoners die hun land meter voor meter wonnen van de zee.

1 Tijdwinst
De dijkcoupure aan de Stooftweg werd rond 1870 aangelegd. Gelijkijdig met de eerste brug over het Mark-Vlietkanaal tussen Kruisland en Oud-Gastel. Voor het eerst kon men nu met paard en wagen de Vliet over richting Roosendaal en dat betekende een enorme tijdwinst. Ook de paardentram maakte gebruik van de brug. Dat hield wel in dat de dijk doorbroken moest worden. De zijkanten van die doorbraak bestonden uit zware muren met sleuven. Bij de dreiging van hoog water gingen er houten balken in die sleuven om te voorkomen dat de polder vol water liep.

De tram
In 1892 deed een nieuw fenomeen zijn intrede: de stoomtram. Die was groter en zwaarder dan de paardentram en dus kwam er een stevigere brug en een bredere coupure. In 1936 reed de tram voor het laatst over het tracé. Een informatiebord vertelt over die tijd die Kruisland veel goeds bracht. Het stukje rails bij de coupure bestaat trouwens uit de oorspronkelijke spoorstaven van de laatste tramlijn en dat is bijzonder. Dat geldt ook voor het feit dat de tram van toen nog altijd rijdt.

Hij is in prachtige staat terug te vinden op het spoor van het Rotterdams Stoomtram Museum in Ouddorp. De Coupure aan de Stooftweg werd in 2023 gerestaureerd en tot gemeentelijk monument benoemd.

2 Eb en vloed
Bovenop de Holderbergsedijk komen verleden en heden op bijzondere wijze samen. Je hebt er namelijk zicht op een van de grootste zonneparken van Noord-Brabant. Het is gelegen in de uiterwaarde (het gebied tussen rivier en dijk) van de Roosendaalse Vliet die een stuk hoger ligt dan de polder aan de andere kant van dijk. De oorzaak daarvan ligt juist weer ver in het verleden. Tot 1822 had de Roosendaalse Vliet namelijk een open verbinding met de zee. Het slib dat met vloed kwam en met eb achterbleef hoopte zich op langs de rivier waardoor het hoogteverschil ontstond.

3 Kromme Hoek
Via de Holderbergsestraat gaat het Ommetje Coupure over een stukje onverharde weg: de Kromme Hoek. Voordat in 1932 het Kadaster werd opgericht werd er een denkbeeldige inrichting gemaakt van de percelen. Dit gebiedje was de kromme hoek van zo'n perceel.

Stoomtram op Nieuwe Gastelsedijk nabij Veerkensweg, 1908

Tekening aanpassing dijkcoupure S. Janssens, omstreeks 1892

Kaart met tramlijn Kruisland - Oud-Gastel, 1895

Molenstraat voor 1937

De tram rijdt over de Markt in Kruisland, 1922

Ontdek de Kruislandse polder

